

# Politieke netwerkvorming

Mil Kooyman

Secretaris ABVV-Gent

**Politieke herverkaveling: allemaal goed en wel, maar hoe moet dat er nu uitzien?**

**Een analyse, commentaar en voorstel van vakbondsman Mil Kooyman.**

Een vakbond is geen politieke partij. Vakbonden nemen niet deel aan politieke verkiezingen, enkel aan sociale verkiezingen om hun vertegenwoordigers in de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid en gezondheid in de bedrijven aan te duiden. Toch worden vakbonden (de zogenaamde 'oude' sociale beweging) steeds in verband gebracht met (partij)politiek. Daar zijn ook redenen voor: de representatieve vakbonden maken, al dan niet gestructureerd, deel uit van de traditionele zuilen in ons land; vakbonden hebben soms een politiek verlengstuk nodig om de belangen van hun leden te kunnen behartigen (het vastleggen van bepaalde regels in de sociale wetgeving bv.); en via ons sociaal overlegsysteem nemen ze deel aan talrijke adviesorganen, controlecomités en beheerscomités. Het is dan ook logisch dat in de politieke herverkavelingsdiscussie die aan de gang is, uitgekeken wordt naar het standpunt van de vakbonden. Ik wil, als ABVV-secretaris, graag mijn persoonlijke visie geven op de politieke herverkavelingsvoorstellen.

## **De 1 mei-oproep van Leo Collard**

Het ankerpunt van de discussie over progressieve frontvorming in de Belgische politiek is de in 1969 uitgesproken 1 mei-oproep van Leo Collard, toenmalig BSP-voorzitter. Die oproep was gebaseerd op het topoverleg tussen ABVV en ACV. Dit overleg moest leiden tot een politiek verlengstuk van de christelijke en de socialistische arbeidersbeweging.

De oproep kaderde in het 'travaillistische' idee van toen. België was nog unitair, de conflicten tussen katholieken en vrijzinnigen waren weggeëbd en de interprofessionele akkoorden bezegelden het evenwicht tussen ABVV en ACV. Laten we niet vergeten dat er toen ook druk kwam van de rechterzijde, want de PVV lanceerde toen ook een hergroeperingsvoorstel. Ideologisch waren er inderdaad geen onoverbrugbare verschillen. Het doctrinaire ABVV-congres van 1971, onder leiding van Georges Debunne, was het duidelijkst: geen integratie in het neokapitalisme en een bewuste keuze voor arbeiderscontrole als strategie naar zelfbeheer. Het ACV-congres van hetzelfde jaar ging minder ver, maar stelde toch ook zelfbestuur op ondernemingsvlak voorop. De BSP hield in 1974 een congres onder de titel *Socialisme nu*. De goedgekeurde resoluties lagen in de lijn van de ABVV-standpunten maar bleven dode letter. De oproep van Collard mislukte. In het korte bestek van deze bijdrage is het onmogelijk om deze mislukking grondig te analyseren, maar toch is het nuttig om te leren uit de fouten van toen. ABVV en ACV waren niet rijp voor een eenheidsvakbond. Sinds zijn oprichting was het ABVV duidelijk voorstander van een eenheidsvakbond. Het ACV zag meer in het vakbondspluralisme en bevestigde dat in de jaren '70. Een gezonde concurrentie tussen de vakbonden op het vlak van de dienstverlening zou, volgens de toenmalige ACV-voorzitter Jef Houthuys, de kwaliteit verhogen. Diezelfde Houthuys had een zeer nauwe band

met de CVP en liet nooit toe dat een progressief front de partij zou doen uiteenspatten. Hij werd niet voor niets de permanente CVP-minister zonder portefeuille genoemd. Georges Debunne was op de eerste plaats vakbondsman en ideologisch consequent. *Het klikte dus niet altijd tussen Debunne en Houthuys.*

Het was fout van Collard om de progressieve frontvorming op de eerste plaats te zien als een frontvorming aan de top van de vakbonden. Het was iets te eenvoudig om te verwachten dat de basis wel zou volgen. De beweging van mei '68 had niet alleen bij de studenten, maar ook bij arbeiders, bedienden en ambtenaren de emancipatie- en participatiegedachte wakker gemaakt. De spontane stakingsgolf van 1970 maakte dit duidelijk op het terrein.

De basis werd spijtig genoeg niet geraadpleegd over de oproep en onvoldoende betrokken bij het realiseren ervan. Er werd ook voorbijgegaan aan cultuurverschillen en effectieve meningsverschillen tussen ABVV- en ACV-militanten in de praktijk. Ondertussen verbrak de staats-hervorming de noodzakelijk evenwichten om tot een progressief front te komen. Nationaal hielden ABVV en ACV mekaar nog in evenwicht, maar in Vlaanderen was het ACV het sterkst, in Wallonië het FGTB. Plots was er weer sprake van het katholieke Vlaanderen en het vrijzinnige Wallonië.

#### **Het witte blad van Maurits Coppieters**

Vijfentwintig jaar later en enkele bijkomende pogingen om vooral individuen van de christelijke arbeidersbeweging naar de SP te halen (Doorbraak en PAKS) doet Coppieters, éminence grise van de VU, een oproep voor een hergroepering in een nieuwe progressieve politieke (eenheids)partij. Hij wil de progressieve frontvorming van Collard niet afstoffen. In zijn strategie om dit te bereiken lonkte hij eerst alleen naar de christelijke arbeidersbeweging en verduidelijkte hij op de *SamPol-lezing* in Gent dat hij een belangrijke rol toebedeelt aan de vakbonden. Als vakbondsman wil ik graag op die oproep antwoorden.

Een eerste voorwaarde om tot een gezamenlijk progressief initiatief te komen is een grote

mate van gelijklopende analyse over de maatschappij (de wereld) waarin we leven. Dit lijkt op het eerste gezicht niet zo moeilijk. Toch wordt de discussie verwarrend als voortdurend de oude breuklijnen (de 3 tegenstellingen van Luc Huyse: *arbeid-kapitaal, gelovig-vrijzinnig, en Vlaams-Waals*) en de zogenaamde nieuwe breuklijnen (zoals aangegeven door Mark Elchardus: *laaggeschoolden-hooggeschoolden, racisten-multiculturalisten, milieubewusten-niet milieubewusten*) door elkaar gehaald worden. Ik ben het trouwens met Norbert De Batselier eens dat het onzinnig is om de initiatiefnemers te dwingen tot een keuze tussen oude of nieuwe breuklijnen.

Als socialistische vakbondsmilitant blijft ik ervan overtuigd dat de basistegenstelling in de wereld van vandaag de tegenstelling tussen arbeid en kapitaal is. Natuurlijk doet deze tegenstelling zich nu in een heel andere gedaante voor dan in de tijd van vadertje Marx, maar in essentie blijven dezelfde principes van toen onverkort van kracht. Tot nader order blijft voor mij het marxisme, als analyse-instrument en niet als misvormde blauwdruk voor de organisatie van een samenleving (zoals in Oost-Europa), het aangegeven denkkader om de huidige maatschappij te analyseren. Ik bevind me daarmee in goed gezelschap want zowel Ricardo Petrella, de nieuwe goeroe van de globalisatie, en Coppieters zelf geven toe dat ze de wereld door een marxistische bril bekijken. Het is trouwens merkwaardig dat niet-socialisten vandaag gemakkelijker de woorden 'marxisme' en 'socialisme' in de mond nemen dan socialisten.

Laat er ons van uitgaan dat de overige 'oude' breuklijnen zo goed als verdwenen zijn. De tegenstelling gelovig-vrijzinnig is in onze huidige maatschappij niet verdwenen, laten we wel wesen, maar vormt geen slijtzwam meer in de politiek. Partijen profileren zich trouwens niet echt meer op dit thema. Ik ben het met Coppieters eens dat de staats-hervorming voor een relatieve communautaire vrede heeft gezorgd, hoewel er nog genoeg conflictstof overblijft (denk maar aan de hervorming van de sociale zekerheid). Een oproep voor progressieve samenwerking kan nu nog moeilijk gedaan worden op het Belgische forum, daarvoor zijn de omstandigheden te ver-

schillend. De oproep moet dus in Vlaanderen vertrekken, maar moet het mogelijk maken om ook op het federale niveau tot progressieve samenwerking te komen. Op een aantal beleids-terreinen (sociale zekerheid, buitenlandse politiek, e.a.) blijft dit immers bittere noodzaak.

Toch gaat het niet meer op de wereld eenvoudig te herleiden tot de basistegenstelling arbeid-kapitaal. Twee belangrijke breuklijnen moeten deze basistegenstelling verwoegen. Enerzijds moet ons doen en laten op een duidelijke en concrete manier door de noord-zuid-tegenstelling in de wereld mee bepaald worden. De duale maatschappij, die we met eigen ogen zien ontstaan in ons land, bestaat al op veel grotere schaal in de rest van de wereld. Meer dan 100 landen worden momenteel totaal uitgesloten, zegt Petrella. Een volledig werelddeel (Afrika) wordt economisch gedumpt. Dat verplicht ook vakbonden om hun standpunten te herzien. Wordt het niet de hoogste tijd om op te komen voor rechtvaardige wereldhandel, een juiste prijs voor de grondstoffen en voor het kwijtschelden van de schulden van de derde wereld? Moeten we ons krampachtig verzet tegen de verhuus van bedrijven niet vervangen door een discussie over sociale clausules, internationale arbeidsherverdeling en reconversie? Moeten we onze inspanningen niet verhogen om de internationale vakbeweging en de vakbonden in de derde wereld te versterken? Moeten we voor de werknemers over de hele wereld niet een menswaardig loon en leefbare arbeidsomstandigheden eisen? De gevolgen van deze keuzes zijn niet vrijblijvend. Ze zullen rechtstreeks en onrechtstreeks onze eigen eisen bepalen. Zijn de vakbonden bereid op deze uitdaging in te gaan? Ik hoop het, want in dit gegeven schuilt een toekomstig wereldconflict. Als er niet ingegrepen wordt zal het Zuiden vroeg of laat in het Noorden komen eisen waar het recht op heeft. Dat bedoel ik met een mogelijke wereldrevolutie. Het zal dan nodig zijn dat de progressieven in het Noorden duidelijk de kant van het Zuiden kiezen. Nog beter is vanuit een daadwerkelijk internationaal bewustzijn het conflict te vermijden.

Maar ook de ecologie moet een onderdeel worden van onze analyse. Milieuvervuiling blijft

voor een groot deel te vatten in de tegenstelling arbeid-kapitaal. Het blijft tenslotte het kapitaal dat beslist over wat er geproduceerd wordt en hoe er geproduceerd wordt. Ook vakbonden hebben zich veel te lang niet bekommerd over de kwaliteit en staarden zich blind op de kwantiteit. Daar is trouwens de voorbije jaren merkbare verandering in gekomen. Maar er is wel een zekere 'kwantiteit' nodig vooraleer er een bewustzijn over kwaliteit kan ontstaan. Zolang mensen elke dag moeten knokken om hun basisbehoeften vervuld te krijgen (eten, kleding, een dak boven het hoofd,...) liggen ze niet wakker van de kwaliteit van het leven. Ze zijn dan bezig met overleven.

Daarom maakt de breuklijn materialisme-immaterialisme van Johan Van Hecke me zo nijdig. Dat hij maar eens aan de geschorste werklazen, de armen, de vierde wereld gaat uitleggen dat de immateriële waarden in onze maatschappij hoger staan dan de materiële! Dit alles belet echter niet het milieuvraagstuk een volwaardige plaats te geven in onze analyse, want de milieuverloedering dreigt ook het draagvlak van onze kwantiteit te ondergraven. Ik heb het gevoel dat over een dergelijke analyse een zekere eensgezindheid mogelijk is. Niet iedereen hoeft het over de details eens te zijn. Wat ABVV en ACV betreft zijn de teksten van hun jongste congressen duidelijk: deze analyse wordt gedeeld en verschilt eerder in de formulering dan in de inhoud.

#### **Een toekomstig maatschappelijk project**

Het heeft geen zin om de progressieve krachten enkel te bundelen om een gezamenlijke analyse te maken, er moet ook werk gemaakt worden van het uittekenen van een maatschappelijk project voor de toekomst. Dat is een stuk moeilijker. Ik voel zelf veel voor het project van sociaal-ecologische modernisering van de maatschappij, zoals De Batselier het noemt. Alleen zou ik er nog duidelijker de internationale dimensie aan willen toevoegen en zou ik het liever een 'socialistische maatschappij' willen noemen (of als men over woorden valt, mag het voor mijn part een andere naam krijgen). Het moet gaan over een daadwerkelijke hervorming van de huidige maatschappij in een andere maatschappij. De grote

lijnen van dit project moeten dan omgezet worden in een actieprogramma.

#### **Welke krachtlijnen?**

Het nieuwe actieprogramma moet een antwoord bieden op de globalisering van de economie. Om te beletten dat mensen de armen laten zakken uit machteloosheid tegenover de multinationals moet de idee van 'globaal denken, lokaal handelen' veld winnen. Onze internationale solidariteit moet concreet en consequent zijn. Er moet een radicale sociale politiek gevoerd worden. Dat houdt in dat we meer doen dan het 'Rijnlandmodel' verdedigen. We moeten de duale maatschappij, in welke vorm ook, afwijzen. De concurrentielogica, zowel in de economie als in alle andere maatschappelijke sectoren, moet worden afgezworen. De samenwerkingsgedachte moet in de plaats komen. De ecologie moet de toetssteen zijn voor elke andere beleidsbeslissing. Daarbij moet een evenwicht tussen het ecologische en het sociale voortdurend nagestreefd worden. Grote aandacht moet gaan naar 'de vrije, democratische, betrokken en bewogen mens', zoals Coppieters het noemt.

Er moet een duidelijke visie ontwikkeld worden over de deelname van de mensen (je zou burgers kunnen zeggen, ware het niet dat de VLD het begrip verkracht heeft) aan het maken van de analyse, het opstellen van het programma en aan het uitvoeren ervan. Daarbij moet een daadwerkelijke en bewust democratische werking voorop staan.

Hier ligt ook de uitdaging om een tweespalt tussen hoger- en lagergeschoolden in de maatschappij te vermijden. Beiden moeten evenwaardig kunnen participeren en dat vereist een inspanning van iedereen. De hogergeschoolden dragen een verpletterende verantwoordelijkheid in het vertecniseren van concrete samenlevingsproblemen en slagen er vaak niet meer in om in een klare taal problemen en oplossingen te formuleren. Wil men de band met de lagergeschoolden niet doorknippen dan moeten hogergeschoolden een voortdurende inspanning doen om te dialogeren met de lagergeschoolden. Het vormingswerk en het sociaal-cultureel werk in het algemeen kunnen hier een ontzettend be-

langrijke rol spelen. Is het niet tekenend voor de maatschappij waarin we leven dat precies op die budgetten bespaard wordt?

Ik behoor samen met De Batselier tot de optimisten die geloven in de maakbaarheid van de mens. Ik zeg liever in de "bewustmaking van de mens". De maatschappij van de 21e eeuw stelt ons voor een nieuwe uitdaging: de informatiesnelweg of het internet, waar met een computer, een modem en een telefoonlijn, interactief informatie kan uitgewisseld worden over de hele wereld. Dit kan zo goed als onbeperkte mogelijkheden bieden voor de democratisering van de samenleving, maar het kan ook de andere kant opgaan. Het zou bv. verkeerd zijn belangrijke beleidsbeslissingen aan een 'televoting' te onderwerpen. Toch zou het kunnen dat het gebruik van dit informatiemedium de klassieke verschillen tussen hoger- en lager-geschoolden wegwerkt. Klassieke intellectuelen zijn niet altijd computergeletterd en het speelse van computers opent duidelijk mogelijkheden voor lagergeschoolden. Dat hoger- en lagergeschoolden uitstekend kunnen samenwerken in eenzelfde organisatie wordt in het vakbondswerk trouwens voortdurend bewezen.

#### **Een progressieve netwerkvorming**

De kans om tot een progressieve (eenheids-)partij te komen is zeer klein. Het gaat in tegen de cultuur van het Vlaamse verenigingsleven. We gaan niet graag op in een groter geheel en behouden liever onze eigen identiteit. Deze keuze is zo gek niet. Ik ben het met Jos Geysels eens dat een 'operatie eenheidspartij' niet meteen inhoudt dat je de kiesresultaten kan optellen; tenzij je politiek daklozen overtuigt natuurlijk. Misschien zit de meerwaarde juist in het behouden van de verscheidenheid in organisatie en het vormen van een eenheid in de actie.

Het moet trouwens verder gaan dan een electorale operatie. Zoals De Batselier en Geysels vind ik dat de progressieve samenwerking samen met de basis moet opgebouwd worden rond concrete actiepunten. Daarom sta ik als formule de 'progressieve netwerkvorming' voor. Politieke partijen, vakbonden en nieuwe sociale bewegingen kunnen hun identiteit (en onafhankelijkheid!)

bewaren, maar ze vormen samen een netwerk om vertrekkend van een gemeenschappelijke analyse een internationaal-sociaal-ecologisch maatschappijvormend project te realiseren. Politiek kunnen er wisselmeerderheden en stemafspraken ontstaan, het gemeenschappelijk vakbondsfront kan de nodige sociale ondersteuning bieden, de nieuwe sociale bewegingen kunnen (tijdelijk of niet) meewerken. Voorwaarde is wel dat de basis van alle onderscheiden delen van

het netwerk wordt betrokken en dat op het niveau van het netwerk zelf geregeld een globaal overleg wordt gehouden over de actualisering van de analyse, het bijsturen van het programma en het bepalen van de strategie. Het geregeld evalueren van de resultaten is broodnodig. Het is duidelijk dat de politieke partijen en vakbonden hun werking zullen moeten aanpassen. Aan hen om op die uitdaging in te gaan.